

sunt valde incerta. Et favet Divus Thomas, quæst. 98, art. 2, ad 4; loquitur tamen de eo qui jurat servare statuta edita, *juxta caput Clericus*, de Jurejuran. Idem tamen sentendum est, etiamsi non addatur particula *edita*, ut bene *Sylvest.*, *Juramentum*, 4, quæst. 23, cum Angelo, Panormitano, et Anton., in dicto cap. *Clericus*. Item restringitur illud juramentum ad statuta non derogata consuetudine, quia alia jam non sunt, ut bene *Sylvester* supra. Item ad licita et honesta, c. 1 de *Jurejur.*, in 6. Item si quis juravit stare judicio seu arbitrio alicujus, intelligitur, nisi injusta præcipiat, vel tam difficulta, ut in voluntate jurantis verisimiliter cadere non potuerint, ex e. *Verum*, eum ibi notatis, de *Jurejurando*.

12. Idem cum proportione est de illo, qui juravit absolute facere quidquid alias præcepit, nam cum eadem restrictione intelligitur, ut notat D. Thomas, q. 98, art. 2, ad 3, ubi Soto, lib. 8, q. 2, art. 2, late id declarat; *Sylvest.*, *Juramentum*, 2, quæst. 6. Aliud exemplum sumitur ex cap. *Ad nostras*, de *Jurejurando*, de Prælato qui juravit servare in judicis ordinem juris, nam intelligi debet, ut ibi dicitur, de illo ordine servando in illis causis, in quibus servandus est secundum jus, quia hic est rationabilis sensus talium verborum. Unde colligitur etiam regula, quod juramentum circa ea, quæ jus concernunt, intelligendum est secundum jurium dispositionem, et ad illam est restringendum, ut videri potest late in Angelo, *Juramentum*, 4, n. 1 et 2; *Sylvest.*, *Juramentum*, 3, quæst. 3 et sequentibus. Et per hæc judicari potest de aliis particularibus, quæ nunc persequi non possumus; in sequentibus vero capitulis aliqua attingemus.

CAPUT XXXIII.

DE OBLIGATIONE JURAMENTI IN CASU DUBIO.

1. *Statuitur sensus controversiæ.*—Videtur ex dictis principiis sequi, in casu dubio non obligare juramentum, quia in dubio restringendum est juramentum; ergo similiter ubi dubitatur de ipso juramento, interpretandum est non obligare, nam hæc est tunc obligatio-*nis restrictio*. In contrarium vero est, quia potius in dubio videtur favendum religioni. Verumtamen non potest una regula generalis tradi, quia multiplex potest esse dubium, et non est eadem ratio de omnibus.

2. *Qui habet negativum dubium utrum juraverit, non tenetur.*—Primo ergo dubitare potest quis an juramentum emiserit, necone. Et in hoc casu censem aliqui teneri dubitandum ad servandum juramentum, quia in dubiis tutior pars eligenda est, sicut dubitans, an irregularitatem vel censuram incurrit, tene-*tur abstinere*, et qui dubitat an peccaverit mortaliter, tenetur dubium confiteri. Alii sub distinctione respondent, si potest servari juramentum sine magno gravamine teneri, non vero cum illo. Ego vero censeo simpliciter non teneri, quando est verum dubium negati-*vum*, ita ut non possit probabile judicium ferre, quod juramentum emiserit; quia tunc non proponitur illi sufficienter ratio obligatio-*nis*, ut se possit agnoscere obligatum, sicut si illo modo dubitat de lege vel præcepto su-*perioris*, et facta diligentia non potest ferre judicium, quod tale præceptum sit latum, non obligatur. Idemque dicam infra de voto eum Soto, Medinæ, et aliis, est enim eadem ratio. Idemque dico de censura, quando dubium est totale, etiam de fundamento censu-*ræ*. De irregularitate vero est specialis ratio in casibus a jure concessis, ut alibi dixi; et non est simile de confessione peccati dubii, quia ibi non obligatur homo ad aliquid quod dubium excedat, ut dixi in 4 tomo tertiae parti, disp. 22, sect. 9.

3. *Quid faciendum cum aliquis dubitat de intentione vel significatione juramenti.*—Se-*cundo* potest quis esse certus quod promiserit vel asseruerit se aliquid facturum, per verba, quæ possunt habere sensum ambiguum, sint ne juratoria, necone, et dubius esse de intentione et significatione, in qua illa dixit, seu dicere voluit; ut si dixit per fidem suam, et dubitat de qua fide intellexerit, vel quid simile. Et in illo casu dicunt aliqui, teneri dubitatem ad observandum juramentum, quia in dubiis animæ tenemur sequi tutiorem partem, ex cap. *Ad audientiam*, de Homicid. Sed contrarium verum censeo, cum Cajetano, 2, 2, quæst. 89, art. 7, cuius sententiam valde commendat Covarr. supra, 1 p., § 2, num. 2, in fin.; et tenuit etiam Alciat., in Rub. de juramento, n. 5. Et probatur ex principio posito, quod in dubiis mitior interpretatio est facien-*da*, quando inducenda est tam gravis obligatio-*nis*, quanta est juramenti. Et confirmatur optime ex cap. penultim., de *Jurejur.*, ubi Pou-*titex* in dubio de his verbis: *Promitto per idem juramentum*, interpretatur, non oriri ex illis obligationem juramenti de novo præstiti, ne-

CAP. XXXIII. DE OBLIGATIONE JURAMENTI IN CASU DUBIO.

que antiquam extendi ad præsentem materiam, cum tamen res videretur dubia, nam verba illa possent cum proportione utrumque sensum recipere; et tamen Papa in benigniori sensu illa interpretatur. Quoties ergo res ita fuerit dubia, et ex circumstantiis personæ, temporis, loci, et similibus, contrarium non præsumatur, in dubio sequenda est benignior interpretatio. Neque tunc omittitur pars tutior, quia hæc est tutissima, et practice certa, et secundum rectam rationem et interpretationem potest dici tutior, quia majus periculum animarum incurriteretur, si tot vincula in casibus dubiis eis injicerentur. De illo autem principio, in dubiis tutius esse eligendum, et de sensu dicti cap. *Ad audientiam*, dixi late in tom. 4 de *Censuris*, disput. 4, sect. 6.

4. *Agitur de dubio intentionis.*—Tertio po-*test* quis esse certus quod verba jurandi pro-*mulgarit*, dubius tamen de intentione, an, scilicet, jurare intenderit, vel simulare. Et in hoc casu censeo juramentum obligare; tunc enim est favendum juranti in casu dubio, quando ipse bona fide procedit; nam si non possumus dubium in favorem ejus interpretari, nisi dolum et fraudem illi attribuendo, nullo modo admittenda est talis interpretatio. Et ita sentit *Sylvest.*, *Juramentum*, 4, q. 7, citans Abbat., Archid., et Rosel. Ratio reddi potest, quia tunc constat, juramentum saltem exte-*nnum* esse factum; ergo si non constat fice fuisse factum, præsumendum est fuisse vere et ex animo factum; tum quia hoc spectat ad reverentiam Deo debitam; tum quia non est præsumendum peccatum, ubi de illo non constat. Et in hoc est magna differentia inter hunc casum, et duos præcedentes. Quia quod juramentum sit factum, vel non factum, nihil spectat ad reverentiam Dei, nec in alterutra parte præsumitur peccatum; idemque est, quando verba sunt ambigua, quia sine peccato vel reverentia Dei potuerunt dici in sensu, quo juramentum non continent. At vero in hoc tertio casu fictio non fit sine gravi culpa, et irreverentia Dei, et ideo non potest præsumi in casu dubio, in quo non probatur; maxime quia juramentum ipsum est signum de se talis intentionis et veri juramenti, et ideo si oppositum non probetur, majus est jus ipsius juramenti, ut pro illo præsumatur.

5. *Panormitanus.*—Cap. Si vero. — *Qui vult jurare, vult se obligare.*—Panormitanus autem, in cap. *Si vero*, de *Jurejur.*, in fine, et Angel., verb. *Juramentum*, 5, n. 10, limitat in juramento metu facto. Nam tunc

(aiunt) in dubio præsumitur quis non ha-*buisse animum se obligandi* (ut ipsi loquun-*tur*); intelligendum autem puto de animo ju-*randi*, nam si quis certus sit de animo ju-*randi*, parum refert quod dubitet de animo se obligandi, quandoquidem supra dictum est, quod, licet nolit se obligare, obligatur, si vult jurare. Igitur oportet ut loquantur de dubio circa intentionem jurandi. Allegant cap. *Super hoc*, de *Elect.*, quia ibi dicitur: *Juramentum vix creditur fieri de voluntate propria*. Sed non est sensus, vix credi fieri cum vera intentione jurandi, sed vix credi fieri spontanea voluntate, id est, sine magna necessitate, vel coactione, quod longe diversum est, ut per se constat. Est autem evidens ex re ipsa, et ex materia textus, hunc esse sensum illius. Citant etiam l. *Cum de indebito*, ff. de Pro-*bat*, quæ judicio meo nihil ad causam facit, quia non de juramento, sed de aliis generibus præsumptionum inter actorem, et eum qui se defendit in exteriori foro, tractat. De-*nique* citant cap. *Verum*, de *Jurejurando*, ubi potius videtur oppositum supponi, quatenus absolute dicitur ibi, in talibus juramentis ne-cessariam esse absolutionem.

6. *Covar.*—*Juramentum metu factum obligare.*—*Quomodo possit non obligare.*—Atque ita Covar., in 4, 2 p., c. 3, § 5, num. 3, in fin., reprobat sententiam Panorm., di-*cens* in ea manifestissime errasse. Unde contrarium etiam docuerunt Imol., in cap. *Ad audientiam*, de Iis quæ vi, num. 5; Alexand., in d. cap. *Si vero*, n. 42; Felin., ibi, num. 8; Guttier., de *Juram.*, 1 p., c. 57, n. 20, est que vera sententia. Et ratio est, quia licet negari non possit, ex metu aliquam conjecturam sumi, quod juramentum non fuerit ex animo factum, nihilominus illa per se sola insufficiens est; et ideo si, non obstante metu, ju-*ranti* non constiterit se fice jurasse, licet non constet etiam positive de intentione jurandi, sed solum quod simpleiter juravit, judican-*dus* est vere jurasse, et obligari. Quia licet ali-*quis* metu coactus fuerit jurare, non potuit sine peccato fice jurare, et ideo non debet ab obligatione juramenti excusari, supponendo in se grave peccatum, de quo nou constat; ergo præsumi potius debet ex animo jurasse, quæ ratio in utroque foro procedit. Präser-*tim*, quia dum ille non recordatur se ha-*buisse* simulatam intentionem, seu voluisse alium decipere, magnum indicium est, intendisse jurare, sicut aliis postulabat. Posset autem sententia Panormitani locum habere, quando

quis haberet dubium, non de peccaminosa fictione, sed de prudenti simulatione, vel per ambiguitatem verborum, vel per additionem mente conceptam, juxta probabilem opinionem; tunc enim dubium reducitur ad illud, de quo in puncto praecedenti diximus. Non poterit autem quis cum fundamento tali dubium habere, nisi prius noverit illos jurandi, simulandi, seu occultandi modos, ut constat.

7. *Qui est dubius an impleverit juramentum, tenetur dubium tollere.* — Quarto, potest quis esse certus de promissorio juramento obligante, et dubius an illud impleverit. Et tunc extra controversiam est, illum teneri ad faciendum quod in se est, ut tollat dubium, et saltem probabilem conscientiam formet, quod juramentum impleverit; si autem non potest expellere dubium, obligari ad implendum quod juravit. Quia tunc non habet locum interpretationis favorabilis, cum sensus et obligatio juramenti certa esse supponatur; sed alius principiis utendum est, scilicet, quod ubi debitum est certum, et solutio non probatur, debitor cogitatur solvere, et quod in dubiis melior est conditio possidentis, tunc autem juramentum est quasi possidens jus suum.

8. *Quid faciendum quando dubitatur utrum juramentum fuerit de re licita.* — Quinto, fieri potest ut juramentum fuerit factum, dubitando an esset de re licita, neene, vel etiam ut post emissum juramentum bona fide, oratur dubium, an possit sine peccato impleri, et tunc non est dubium quin sit locus interpretationi. In eo tamen casu ita est interpretationis facienda, ut si in aliquo sensu potest juramentum esse de re licita, in illo factum esse credatur, etiam de intentione jurantis non possit certo constare. Ratio est, quia hoc postulat reverentia debita juramento, ne in vanum, et de re illicita factum sit, et ita procedit tunc generalis regula supra tradita, et communiter recepta, quod juramentum valet eo modo quo valere potest. Quam sub his verbis traduntur juristae: *Si non valet quod ago, ut ago, valeat ut valere potest*, dicuntque huic clausulae equivalere juramentum, ut patet ex Panorm., c. *Venientia*, de Jurejur., n. 7. Sic etiam juramentum, quod in uno sensu videri potest esse de re impossibili, factum censeri debet prout possibile est, quando commode recipit talem interpretationem. Atque eadem ratione juramentum de facto alieno, quod non est in absoluta potestate jurantis, obligat saltem ad procurandum cum illo tertio, ut velit

et consentiat, ut docet Abbas, in cap. *Ex rescripto*, de Jurejur., cum Glossa ibi, ubi Additio ad Abb. varia congerit; et Marc. Ant. Baverius, tractatu de Jurament., numero sexto, et plura Anton. Corset., tractat. de Jurament., num. 37. At vero si materia juramenti adeo dubia est, ut in nullo sensu certum vel satis probabile sit, juramentum posse licite impleri, ac proinde obligare, tunc juramentum non obligat, quia non debet impleri cum periculo faciendi aliquid illicitum.

9. Dubitari autem potest an tunc possit quis propria auctoritate non servare juramentum, vel sit necessaria auctoritas superioris, et quae sufficiat. Ad hoc D. Thomas 2. 2, quæst. 69, art. 9, ad 3, solum dicit, quando est dubium an juramentum sit licitum vel illicitum, propitium vel nocivum, vel simpliciter, vel in casu, Episcopum posse in illo dispensare. In quo videtur supponere, et juramentum illud obligare, et necessariam esse dispensationem. Quam sententiam Soto ibi, et alii, ut indubitat sequuntur. Idem sentit Angel., *Juramentum*, 6, n. 1; Tabien., num. 20; Sylvest., *Juramentum*, 5, quæst. 1, dicens in eo casu, neminem posse sine auctoritate superioris ecclesiastici contravenire. Est que sententia Innocent., in cap. *Debitores*, de Jurejur.; et Hostiens., in cap. *Verum*, de Jurejur.; Panor., in c. *Cum contingat*, eod., num. 15. Et late Felin., c. 1, de Jurejur., num. 19, ubi plures alios refert. Videturque hæc sententia sufficienter probari ex c. *Venerabilem*, 34, de Elect., ibi: *Cum super illo juramento prius Romana Ecclesia consuli debuisse*; et infra: *Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si juramentum illud dicatur illicitum, cum nihilominus super eo nos prius consulere debuisse*, quam contra ipsum propria auctoritate venire. Quia, scilicet, dubium erat, ut ibi notant Glossa, et omnes. Videtur tamen ex illo textu posse colligi ad solum Papam hoc pertinere; sed ibi erat sermo de negotio universalis, et valde arduo, ut imperii, quæ causæ sunt Pontifici reservatae, juxta caput *Majores*, de Baptismo; ordinarie vero non invenitur talis reservatio facta Pontifici, et ideo jure ordinario Episcopis convenit, arg. c. *Nuper*, de Sentent. excommunic., quia hæc potest ad ordinarium regimen animarum necessaria est. Sed de hoc puncto, et generaliter de necessitate dispensationis, plura inferius.

CAPUT XXXIV.

UTRUM OMNE JURAMENTUM PROMISSORIUM CONDITIONEM ALIQUAM INCLUDAT, VEL QUID DIFFERAT ABSOLUTUM JURAMENTUM A CONDITIONATO?

1. *Generales conditiones juramenti ad tres vel quatuor reducuntur.* — Ex principiis supra positis colligunt Doctores, in omni juramento, quantumvis absolute factum videatur, includi alias conditiones, secundum quas attendenda est obligatio juramenti, quia cum illis subsistit, et non alias. Ita sumitur ex c. *Quemadmodum*, de Jurejur. ibi, *quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio*; ubi Glossa varias conditiones ponit, quæ in juramento includi solent, licet non exprimantur. Quas ibi præsequuntur Joann. Andreas, et Panorm., n. 8; Hostiens., in Summ., tit. de Jurejur., § *Quot sunt species*; Sylvest., *Juramentum*, 3, q. 1. Inter has vero conditiones, quædam sunt generales in omni juramento promissorio inclusæ; aliae vero speciales pro varietate materiæ considerari possunt in diversis juramentis. Generales ad tres vel quatuor reduci solent. Prima solet hæc assignari: *Si Deo placuerit*, ex cap. *Beatus*, 21, q. 1. Ita Glossa dicta, et Sylvest.; sed hæc includitur in aliis, præsertim in hac: *Si re: fuerit licita et possibilis moraliter*; nam si talis sit, eo ipso censenda est placere Deo, ut constat ex juribus sæpe citatis in quibus, ad obligationem juramenti sufficere censetur, ut sine dispendio animæ servari possit. Quod ideo adverto, ne aliquis sumat occasionem dicendi, non placere Deo, quod promisit cum juramento, ex aliis conjecturis voluntariis, ut quia non sentit impulsu aut vocationem ad id faciendum, vel propter impedimenta, et difficultates insurgentes. Ponunt deinde prædicti auetores hanc conditionem: *Si Pape placuerit*; sed ut indicat Panormitanus, non est universalis absolute sumpta, quia non omnia juramenta pendent ex absoluto beneplacito Papæ, sed solum ubi materia juramenti ad illum pertinent, pendetque ex arbitrio ejus; quod commune est unicuique superiori, proportione servata, imo etiam cuicunque tertiae personæ habenti jus in talem materiam, ut dicemus.

2. Tres ergo conditiones generales videntur præcipue. Prima: *Si potuero*, quia nemo obligatur ad impossibile; sumitur ex c. *Quemadmodum*, et c. *Querelam*, de Jurejur. ibi: *Si non necessitate, sed voluntate*, etc. Secunda:

Si licite potuero, c. *Quintavallis*, de Jurejur., c. 1, eod., in 6, quia juramentum non est vinculum iniquitatis, et quia quod licite fieri non potest, non censetur homini possibile simpliciter, juxta sententiam Augustini, in lib. contra Mendac., c. 17, et habetur in c. *Faciat homo*, 22, q. 2. Posset autem hic queri, an. si id, quod juratur, sit impossibile vel illicitum quoad totum, ex parte vero possit licite impleri, juramentum obliget ad partem.

De hoc vero dubio dicam latius tractat. de Voto; nunc breviter dico regulariter affirmandum esse, ut significatur in d. c. *Quemadmodum*, et colligitur ex regula secunda tradita in cap. 25. Excipitur autem, quando materia promissa per modum unius totius individui seu indivisibilis promittitur, quia tunc non intendit jurans obligari ad partem, ut de Voto latius dicemus.

3. *Ad obligationem juramenti requiritur tacita acceptatio alterius.* — Tertia conditio: *Nisi Prælatus habens auctoritatem aliud disposerit*, utique ex rationabili causa, et juste utendo facultate sua. Et hoc modo dici solet: Superioris auctoritas subintelligitur semper excepta in juramentis, c. *Venientes*, de Jurejur.; sed ibi de jure superioris sermo est, de quo est specialis ratio, nam illa conditio sic intellecta sub secunda comprehenditur, ut statim dicam. Hæc ergo intelligitur de auctoritate, quam superior habet ad dispensandum ex justa causa in actibus inferioribus. Et sic colligitur melius hæc conditio a simili de voto, ex c. *Non est*, de Voto, ubi id notant Joan. Andr., et Anton.; sed de hac conditione infra latius. Quarta conditio addi potest, quod cum juramentum semper fiat alteri, involvit semper conditionem: *Si ei placuerit*, vel: *Nisi ipse remiserit*, quia omnis obligatio pendet ex voluntate creditoris. Quamvis enim ad obligationem juramenti non sit necessaria expressa acceptatio alterius, ut supra dictum est, nihilominus requiritur virtualis, seu tacita, quæ tunc intelligitur, quando non contradicit seu remittit: et ideo illa conditio in omni juramento promissorio subintelligitur.

4. *Quinta conditio revocatur ad primam.* — Quinta additur conditio: *Si res non fuerint notabiliter mutatae*, seu, quod idem est, *si in eodem statu permanserint*; sumiturque ex c. *Ne quis*, 22, q. 2, et l. *Cum quis*, ff. de Solut., quibus locis a Doctoribus traditur. Et in prima virtute continetur, ut sumitur ex D. Thoma, d. q. 98, art. 7. in corp. dicit enim posse esse juramentum a principio cum dis-